

ב. חורש החלב

המעגל הינו סמל עתיק ביותר. הקוסמים הקדומים כבר גהגו להשתמש בו. ואין בכך כל פלא. חיינו בנויים מעגלים מעגלים: יום ולילה, קיץ וחורף, חיים ומוות — אלה הם המעגלים הנצחיים בהם נלכדנו ומהם לא נוכל להשתחרר לעולם, באם מאמינים אנו ברצון חופשי ובאם איננו מאמינים בו. מובן שיש כאן הבדל בין הפטליסטים ובין המאמינים. הפטליסטים בטוחים כי אין חדש תחת השמש, ואילו המאמינים סבורים כי לעולם לא חוזר בדיוק מה שהיה; יש תמיד שוני קטן, והוא שמתנה את ההתפתחות האנושית. מחזור חייו של הבן שונה מזה של האב, באשר הבן אינו האב; באשר כל יצור אנושי הוא חד פעמי, בלתי חוזר — ועל כן, בלתי נשכח. אך דקדוקי ההלכות הללו אינם לעצם ענייננו.

המעגל, כפי שאמרנו, הוא סמל רב משמעויות. בתור כזה הוא מוצא לו מהלכים רבים בספרות. הוא יכול להתבטא במעגל הסיטואציות — סיטואציות

הפתיחה היא אף סיטואציה הסיום; זהו סממן שאנו פוגשים בו תכופות בקומדיה. אך המעגל המקובל ביותר הוא מעגל הזמן. כי הזמן הוא אחת מבעיות היסוד של הספרות — ביחוד הספרות המודרנית. הזמן הוא המימד שאין לאדם כל שליטה עליו — מכאן זהויו עם הגורל והמות.

מעגל הזמן היסודי הוא מהלך יום אחד. תאור היממה המפורסם ביותר בספרות המודרנית הוא ללא ספק היום שבעיר דובלין, ב"יוליסס" לג'מס ג'ויס. היום שנתעכב עליו עתה אינו אירי, אלא ולשי, היום אותו מתאר דילן תומס ב"מחזה לקולות" הנקרא "תחת חורש החלב". תומס נתפרסם תחילה הודות לשירתו; שירה המנצלת עד קצה גבול האפשרות את כוחה, מובנה וצלצולה של המלה; שירה הרוויה דימויים מיניים; שירה, אשר, כדוגמת שירתו של ויליאם בלייק⁴, מנסה ליצור מיתוס חדש אינדיבידואלי. אך מלבד שירתו הותיר תומס, אחר חייו הקצרים, יצירות מסוגים אחרים: ביניהם ספורים בפרווה, מחזה לשידור, תסריט, רומן. ספק אם הרשימות בפרווה באמת הולמות את ההגדרה "ספורים". רבות מהן הן קטנים פנטסטיים דמיוניים, אשר דבר אין להן ולמבנה הספור המקובל. המחזה לשידור עבר גלגולים רבים, עד שקיבל את ניסוחו הסופי. היתה זו היצירה האחרונה שהוציא תומס מידו בניסוח הסופי נקרא המחזה Under the Milk Wood — "תחת חורש החלב". אלא שתרגום זה אינו מוסר את רוח השם המקורי. אם גם "מילקווד" הוא שם התורשה תחתיה משתרעת העירה הולשית המתוארת במחזה, הרי נוסף על כך הוא מעורר אסוציאציה עם "שביל החלב" Milky Way. המילים ו"wood" ו"way" מתחילות שתיהן באות "W", שלא כמילים "חורש" ו"שביל" שאין ביניהן אליטרציה. אף המלה "תחת" שבשם מגבירה את הרושם, כי מדובר בנעשה תחת הכוכבים, בדברים בעלי משמעות כלל אנושית. מחזה לשידור מתאים במיוחד לדרך כתיבתו של תומס, כתיבה המסתמכת על כוח המלה. המחזה כתוב בפרווה שירית. הוא קרוב מכמה בחינות למחזות האליוטבטנים, שאף הם לא יכלו להעזר באביזרים לעין, והיו נאלצים למלא את החסר בפניה מוגברת לאוזן. המחזה זכה להצלחה רבה. הוא בוצע כשידור וכמחזה, הוקלט על תקליטים ארוכי גגן, והודפס במהדורות רבות. הצלחתו טמונה בעובדה, שכאן העביר תומס את שירתו למדיום מובן יותר, המוני יותר; מבלי להפסיד מעוצמתו השירית.

"מחזה לקולות" חייב בעיקר לפנות אל תחש השמע. הגיוני על כן, כי גיבורו המרכזי חייב להיות — עוזר, וכך הוא. קפטן קט (Captain Cat) — יש לשים לב לאליטרציה שבשם) קולט את הנעשה בעיירה דרך אוזניו, ובעזרת חושיו. קיימים אף שני מספרים אלמונים, המקריאים את "הערות הבמה"; אך הרוב עובר במסגרת התחושות של קפטן קט.

התאור הוא, כפי שאמרנו, מעוגל. נקודת הפתיחה היא אף נקודת הסיום. לפנות בוקר, בעולם שבין הזיה למציאות, פותח הסיפור, ולמחרת, באותה שעה,

הוא מסתיים. זהו מעגל הזמן החיצוני הטכני; בתוך מעגל זה משובצים מעגלים קטנים, פרטיים, של כל אדם ואדם. על מנת שיהיו אלה מעגלים, ולא קוים מפותלים, יש הכרח בקיום תנאי יסודי אחד: דבר אינו מתרחש; לדיוק יתר — מאום לא מתחדש. אנשי העיירה הולשית הקטנה שעל שפת הים (ואין זו עיירה אלמונית, אלא העיירה שתומס התגורר בה) אחוזים כל אחד במתווה הפרטי שלו. שעת הפתיחה, שעת ההזיות שטרם יקיצה, אינה מקרית. כי ההזיות המתרקמות במוחות הישנים קשורות קשר אמיץ בחייהם בהקיץ. יתרה מכך: דרך חייהם ביום מותנה ע"י הזיותיהם באופל הלילה. מכאן מקבלים אף דברים יום יומיים משמעות עמוקה, ואילו הדברים המוזרים מסתברים ומתלבנים. תחילה אנו שומעים את שני הקולות האלמוניים מתארים בפנינו את העיירה. הדמות הראשונה המופיעה היא זו של רב התובל העוור. כיוון שאינו רואה את ההוה חי. הוא בעבר, בזכרונותיו. דמויות המלחים שטבעו ומתו מופיעות בפניו. בראשם — אהובתו לשעבר, אהובתו האמיתית, שרבים רבים היו שותפים לו באהבתה. כיון שאינו רואה את הכיעור, מאמין הוא ביפיים הפנימי של הדברים. למתים תפקיד בצד החיים בעיירה לרגיב. הגברת אוגמור — פריצ'רד, שנתאלמנה פעמים, עדיין ממשיכה לתת פקודות חדות לשתי צלליות — בעלים: "לפני שתכניסו את השמש, השגיחו שינגב את מנעליו". הנערה בת השבע עשרה ("שבע עשרה ולא נושקה מעולם") הוזה בחיי חטא ופשע. מר פיו, המורה, מתכנן את הרעלת אשתו. הוא מזמין מדי פעם ספרים חדשים על חיי מרעילים מפורסמים; הדור וילינגילי המביא לו את הספרים מספר לגברת וילינגילי, המחזיקה במטבח תמיד סירים רותחים כדי לפתוח את המכתבים בעזרת האדים, כי אין כל חדש: מר פיו שוב הזמין ספר על הנושא כיצד להתפטר מאשתו. בעלת חנות ובעל חנות, שניהם בגיל העמידה, שולחים מכתבי אהבה זה לזה, במחשבה המרגיעה כי לעולם לא ינשאו אלא לכספם. עובר בפנינו שלל טיפוסים, ולא נוכל להזכירם אף ברפרוף. נתעכב רק על תאור אחד, במלותיו של תומס: "בדד עד יום מותה, בסיי-בעלת-הראש-הגדול, עובדת שכירה, אסופית, נודפת ריח הרפת, גוהרת עמוק ועמום על מיטת קש בעליה בחוות אגם המלח וקוטפת זר פרחי שדה באחו השבת לשים על קברו של גומר אוון אשר נשקה פעם ליד דיר החזירים כאשר לא הסתכלה ולא נשקה שוב למרות שהסתכלה כל הזמן".

יומם של אנשי העיירה עובר עליהם בדיוק כיום אתמול ושלושום. מר פיו מתכנן, אך אינו מרעיל את אשתו. הווג בגיל העמידה אינו מתחתן. המתים של רב החובל אינם קמים לתחייה. הדוור ממשיך לקרוא את המכתבים שלא נועדו לו. הנערה בת השבע עשרה לא יוצאת לחיי חטא. מר וולדו בורה מאשתו כשם שברח מאמו. בסי נשארת לבדה. הכומר מברך את העיירה, על הטוב והרע שבה. המעגל נסגר ושחר חדש מפציע ועולה. מעגל זמן משותף לכל אנשי העיירה, אך חייהם והזיותיהם, למרות שידועות לכולם, פרטיים בהחלט. אין מגע בין

הרופא והשדים

האנשים. כל אחד חי את חייו הוא ואין שותף לו. רק לרב החובל העוור שותפים, אולם הם מתים. אף האשה המתמכרת לכולם חושבת על אדם אחר שאיננו. גם בזאת תוור מוטיב המעגל הסגור. חוטי חייהם של האנשים אינם מתפתלים אלו באלו, אלא נמתחים במסלול עגול וקבוע.

1957

הערות :

1. Percy Bysshe Shelley, 1792-1822.
2. George Gordon Noel Byron, 1788-1824.
3. Dylan Marlais Thomas, 1914-1953.
4. William Blake, 1757-1827.
5. "Portrait of the Artist as a Young Dog", Dylan Thomas, 1940.
6. "Portrait of the Artist as a Young Man", James Joyce, 1916.
7. "Under the Milk Wood", Dylan Thomas, 1954.
8. "Ulysses", James Joyce, 1922.
9. "The Doctor and the Devils", Dylan Thomas, 1953.
10. Molière, 1622-1673.
11. George Bernard Shaw, 1856-1950.
12. Lewis Carroll, 1832-1896.